

BNA

Koninklijke Bond
van Nederlandse
Architectenbureaus

Handreiking Architectenselecties

2026

Inleiding

Voor u ligt de Handreiking Architectenselecties 2026. Deze helpt u binnen de wettelijke kaders een heldere en eerlijke uitvraag op te stellen en de meest geschikte architect te selecteren, op basis van aantoonbare meerwaarde. De handreiking biedt inzichten, richtlijnen en praktische aanwijzingen voor architectenselecties bij overheidsopdrachten (Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en publiek gefinancierde instellingen). De handreiking kan een inspiratiebron zijn bij de selectie van architecten voor nietoverheidsopdrachten.

Het doel van de handreiking

De BNA beoogt eerlijke, effectieve en efficiënte aanbestedingen. Een zorgvuldige aanbesteding vraagt om inzicht in de rol van de architect, de opdrachtvormen en de markt, én om efficiënte en professionele samenwerking.

De manier waarop architectendiensten worden ingekocht, selectiecriteria worden opgesteld en inschrijvingen worden beoordeeld, is bepalend voor de kwaliteit van het eindproduct. Dit vraagt om goed opdrachtgeverschap én goed opdrachtnemerschap met begrip voor elkaars belangen.

1 De architect: de creatief strategisch partner

1.1 De toegevoegde waarde van de architect

Architecten bepalen in hoge mate de kwaliteit van de gebouwde omgeving. Als integrale, creatieve denkers verbinden zij visie en vakkennis met maatschappelijke opgaven, en zijn zo een strategische partner voor innovatie, duurzaamheid en hergebruik. Dit leidt tot oplossingen die esthetisch én functioneel sterk zijn.

1.2 Van planvorming tot oplevering: architect betrokken bij complete proces

De meerwaarde is het grootst wanneer de architect van planvorming tot en met uitvoering betrokken is. Vroegtijdige dialoog helpt om beter te sturen op ruimtelijke kwaliteit, haalbaarheid, gebruikswaarde en passende contractvormen. De betrokkenheid van de architect bij de uitvoering zorgt uiteindelijk voor de hoogste kwaliteit en het beste eindresultaat.

2 Wettelijk kader en de praktijk

2.1 Wettelijk kader

In Nederland is het aanbesteden van overheidsopdrachten, waaronder die voor architecten, wettelijk geregeld. Aanbestedende diensten volgen de Aanbestedingswet 2012 en de Gids Proportionaliteit, gebaseerd op onder meer de beginselen non-discriminatie, transparantie en proportionaliteit.

Het Aanbestedingsreglement Werken 2016 (ARW) is wettelijk verankerd en verplicht voor werken onder de Europese drempel. Het ARW kan vrijwillig worden toegepast voor werken, en voor aan werken gerelateerde diensten, boven de drempel. De BNA adviseert het ARW toe te passen voor architectendiensten. Het ARW bevat bruikbare uitgewerkte procedures voor ontwerpprijsvragen (openbaar en niet-openbaar) in hoofdstuk 12 en 13.

2.2 Toepassing regels in de praktijk

Nederland kent dus een duidelijk wettelijk kader voor een zorgvuldige aanbesteding. In de praktijk blijkt echter dat de toepassing van de regels knelt. Voor een deugdelijke uitwerking en toepassing van deze regels in de dagelijkse praktijk is materiedeskundigheid essentieel, zeker bij de selectie van vakspecifieke diensten zoals die van architecten.

Het Aanbestedingsreglement Werken 2016 (ARW) is wettelijk verankerd en verplicht voor werken onder de Europese drempel.

3 Uitgangspunten van de BNA

Om tot een eerlijk en efficiënt aanbestedingsproces te komen, hanteert de BNA de volgende uitgangspunten:

1. Zorgvuldige voorbereiding
2. Proportionaliteit: de basis van de aanbesteding
3. Gelijke kansen en haalbaarheid, in eisen en criteria
4. Kwaliteit voorop, een eerlijke prijs voor eerlijk werk
5. Gedegen gunning

4 Zorgvuldige voorbereiding

4.1 Transparantie

Een zorgvuldig aanbestedingsproces vraagt om een goede voorbereiding en transparantie gedurende het volledige proces.

Complete en daarmee identieke en tijdig beschikbare informatievoorziening voor alle partijen, creëert gelijke kansen en voorkomt inefficiëntie. Navolgbaar beoordeelbare en dus goed toetsbare gunningscriteria en goed gemotiveerde beslissingen zorgen voor duidelijkheid voor de opdrachtgever en opdrachtnemer, dragen bij aan goede samenwerking en verminderen daarmee uiteindelijk eventuele onvrede of geschillen.

4.2 Kwaliteit door voorbereiding

De opdrachtgever bewijst zichzelf een dienst doordat een inhoudelijk goede voorbereiding zorgt voor kwalitatief betere inschrijvingen. Kies daarbij zoveel mogelijk voor een uniforme procedures en regel alleen specifieke zaken waar de opdracht maatwerk vraagt. Dat houdt de uitvraag herkenbaar, beperkt de inspanning voor architecten en helpt kosten, fouten en onnodige verschillen tussen aanbestedingen te voorkomen.

- Kijk als aanbestedende partij voorbij de directe projectopgave. Architecten denken van nature project-overstijgend. Bij een vroegtijdig en passend beloond beroep op de bredere expertise van de architect ontstaat ruimte voor betere keuzes.
- Stel zorgvuldig vast bij welke fases van het project de architect, op welke wijze en in welke rol, betrokken gaat worden.
- Stel met grote zorgvuldigheid een doorwrochte kostenraming op.
- Kondig aanbestedingen tijdig aan via vooraankondigingen, bijvoorbeeld via TenderNed of een inkoopkalender, zodat bureaus vroeg inzicht hebben in komende projecten. Dit vergroot de voorspelbaarheid en helpt zowel kostenbeheersing als verantwoorde inzet van mensen en middelen, zeker bij schaarse capaciteit.
- Overweeg het uitvoeren van een vooronderzoek naar de ruimtelijke en programmatische mogelijkheden van een opgave.
- Besteed aandacht aan het intermenselijke aspect door middel van zaken als bureaupresentatie, dialoog en/ of schouw, zonder dat er expliciet sprake is van het ophalen van kennis of visie. Plan deze ruim voorafgaand aan de publicatie. Dit helpt inschrijvers de vraag diepgaand te begrijpen en zorgt voor betere aansluiting met de wensen van de opdrachtgever.

De opdrachtgever bewijst zichzelf een dienst doordat een inhoudelijk goede voorbereiding zorgt voor kwalitatief betere inschrijvingen.

5 Proportionaliteit: de basis van de aanbesteding

Binnen het aanbestedingsrecht geldt het proportionaliteitsbeginsel als uitgangspunt. Dat betekent dat alle eisen, criteria en voorwaarden die in een aanbesteding worden gesteld, in redelijke verhouding moeten staan tot de aard en omvang van de opdracht. Dit geldt vanzelfsprekend ook voor architectenopdrachten. Naast de regels die hierover zijn vastgelegd in de Gids Proportionaliteit, worden hieronder enkele aandachtspunten belicht die specifiek van belang zijn bij architectenselecties.

5.1 Keuze procedure: plan of architect

- Bepaal eerst of u een architect selecteert of een plan uitvraagt. Bij selectie van een architect kan de uitvraag inhoudelijk beperkt blijven, bijvoorbeeld tot een helder afgebakende visie en/ of bureaupresentatie.
- Wordt gekozen voor een plan (en dus vergelijking tussen aanbieders), bepaal dan proportioneel hoeveel bureaus uitwerken en hoe ver (par. 3.4 GP). Dit gebeurt vaak via een niet-openbare procedure door een eerste fase met beperkte inspanning en een tweede fase van uitwerking door een kleiner aantal partijen. Bij een niet-openbare procedure is het wettelijk verplichte minimumaantal vijf, mits voldoende geschikte gegadigden. Bij een op zichzelf staande en niet te combineren concurrentiegericht dialogoog is het wettelijke minimumaantal drie.

5.2 Kosten voor deelname: de inschrijfkosten

Door te kiezen voor een nadere (voor)selectie kan de opdrachtgever de tenderkosten voor zowel zichzelf als voor inschrijvende architecten beperken. De totale investering van alle geselecteerde architectenbureaus dient niet meer dan 10% van de opdrachtwaarde te bedragen. Bij een uitvraag waar vijf partijen bij zijn betrokken, betekent dat dus een maximum van 2% per partij. De BNA acht dit proportioneel, omdat architectenbureaus gemiddeld beperkte marges realiseren en een selectieprocedure geen onevenredige voorinvestering mag vragen.

De aard en omvang van de opdracht behoeft zorgvuldige afweging. De aanbesteding dient hiermee proportioneel in verhouding te staan. Het is onwenselijk in een aanbesteding meer uitwerking te verlangen dan nodig. Het is disproportioneel om kosten gemaakt voor zaken die feitelijk onderdeel zijn van de nog op te dragen opdracht niet te vergoeden (voorschrift par. 3.8A GP). Het is op zijn plaats om kosten te vergoeden voor het maken van presentaties, maquettes, modellen en doorrekeningen.

Als de aanbestedingsprocedure tussentijds wordt gestopt:

- Realiseer je dat ook bij het onverhoopt voortijdig beëindigen van een procedure al door gegadigden reële kosten zijn gemaakt. Het op voorhand uitsluiten van vergoeding van deze kosten is niet toegestaan (zie ook par.3.8 GP).

5.3 Gelijke kansen en haalbaarheid

Een goede selectie biedt kansen aan een brede en diverse groep architectenbureaus. Door de aanbesteding zo in te richten dat deelname voor de verschillende typen bureaus haalbaar is, ontstaat ruimte voor kwaliteit en vernieuwing. Het vergroot de keuzevrijheid voor de opdrachtgever. Door de onderstaande uitgangspunten te hanteren kan de diversiteit binnen de architectenbranche worden benut.

- Houd bij de selectie ook oog voor kansen voor nieuwkomers. Jonge of startende bureaus beschikken vaak nog niet over uitgebreide referentielijsten. 7
- Biedt voor nieuwkomers of kleine aanbieders ruimte voor combinatievorming, gerichte uitnodigingen of een andere passende vorm van selectie.
- Vraag een referentieproject uit dat een beperkte en toelaatbare omvang heeft, 30 tot 60% van de omvang van de opdracht, afgestemd op relevante kenmerken zoals vloeroppervlakte. Vermijd onnodig zware of brede referentievereisten. Stel alleen specifieke eisen als het Programma van Eisen dit technisch of wettelijk vereist. Laat onderdelen die met referenties kunnen worden onderbouwd en overbodige stukken achterwege in de uitvraag.
- Wees terughoudend in uitvragen waarbij al in vroeg stadium een volledig bouwteam dient te worden ingeschreven. Dit vraagt vaak onevenredig veel werk van de architect en maakt inschrijven voor kleinere bureaus moeilijker.

Houd bij de selectie ook oog voor kansen voor nieuwkomers. Jonge of startende bureaus beschikken vaak nog niet over uitgebreide referentielijsten.

5.4 Realistische en ruime termijnen

Een vroegtijdige en ruime planning vanuit de aanbesteder voorkomt dat een zorgvuldig aanbestedingsproces onder druk komt te staan.

- Gebruik de Standaard Taak Beschrijving (STB) om de opdracht helder en eenduidig af te bakenen.
- Zorg als opdrachtgever voor een vroegtijdige en zorgvuldige planning van het complete proces van aanbesteden.
- Zorg voor het tijdig publiceren van de Nota van Inlichtingen voorafgaand aan de datum van indiening
- Houd rekening bij het stellen van termijnen met de gangbare vakantieperiodes.

6 Eisen en criteria

De architect kan grote toegevoegde waarde leveren aan het totale project van een opdrachtgever. De BNA pleit voor:

- Stel selectiecriteria op die transparant, redelijk, objectief en niet-discriminerend zijn.
- Wees transparant over de beschikbare budgetten en randvoorwaarden.
- Laat de prijs niet doorslaggevend zijn. Een goed ontwerp heeft immers grote impact op de totale kosten.
- Beperk de referentie-eisen tot de noodzakelijke kerncompetenties voor de opdracht. Richt de eisen op vergelijkbare aard, omvang en complexiteit van de werkzaamheden, zonder onnodig specifieke project- of gebouwtypen voor te schrijven. ⁸
- Stapeling van referentie-eisen waardoor geschikte gegadigden onnodig worden uitgesloten is niet toegestaan. Partijen die aantoonbaar over de gevraagde kerncompetenties beschikken, moeten kunnen meedingen.
- De aanbestedingsregels kennen een vaste referentetermijnen van 3 en 5 jaar. Overweeg een realistische termijn van 10 jaar vanwege het sterk specifieke karakter van architectuur.

Op deze wijze vindt de uiteindelijke keuze voor de architect plaats op basis van kwaliteit, binnen duidelijke financiële kaders.

Stel selectiecriteria op die transparant, redelijk, objectief en nietdiscriminerend zijn.

7 Kwaliteit voorop, een eerlijke prijs voor eerlijk werk

Architecten geven Nederland kwaliteit en karakter: een eerlijke prijs voor eerlijk werk borgt die kwaliteit en maakt ambities voor duurzaamheid en maatschappelijke meerwaarde haalbaar.

Over de projectkosten:

- Neem in het budget alle kosten mee die de architect maakt, van planvorming tot en met realisatie.
- Neem kwaliteit, duurzaamheid, milieu en maatschappelijke meerwaarde expliciet op als onderdelen van de gevraagde prestatie (en dus van de benodigde inzet).
- Neem bij (langdurige) opdrachten indexering op, zodat de vergoeding meebeweegt met kostenontwikkelingen.

Over honorarium:

- Voorkom concurrentie die uitsluitend op honorarium is gebaseerd; laat kwaliteit de doorslag geven in de beoordeling.
- Werk met een vast honorarium, een bandbreedte of een vrije invulling die is onderbouwd door de kruisjeslijst conform STB, Hanteer (realistische) plafondbedragen en/ of bandbreedtes.
- Gebruik DNR (hoofdstuk 12) als houvast voor afspraken over honorarium en indexering.
- Neem in de uitvraag als voorwaarde op dat op de aan te besteden werkzaamheden de cao (incl. pensioenregels) van toepassing is, zodat inschrijvers niet kunnen concurreren op afwijkende arbeidsvoorwaarden. 9
- Voorkom het indienen en beoordelen van niet onderbouwde honoraria.

8 Gedegen gunning

8.1 Samenstelling beoordelingscommissie

Het reglement, het ARW, schrijft voor dat bij de beoordeling van ontwerpen altijd een onafhankelijke vakdeskundige betrokken moet zijn. Voor een zinvolle beoordeling is vakdeskundigheid vanuit kennis en/ of ervaring over de uitgevraagde eisen en criteria essentieel.

- Draag zorg voor voldoende vakinhoudelijke kennis en ervaring in de beoordelingscommissie.
- Stel daarvoor ten minste één onafhankelijk extern persoon aan met relevante architectonische expertise aan. Denk hierbij aan een lid van de commissie ruimtelijke ordening, stadsbouwmeester, adviseur uit netwerk van provinciale adviescommissie, etc. Deze partij wordt daarmee automatisch uitgesloten van deelname aan de aanbesteding.

8.2 Zuivere beoordeling

Het tijdig en transparant vastleggen van beoordelingscriteria en de wijze van beoordeling van visies en ontwerpen is noodzakelijk.

- Leg vast dat de inbreng wordt beoordeeld op basis van de uitvraag, en niet meer dan dat, ook in het geval de inbreng tot nieuwe feiten of inzichten leidt. Dit voorkomt een ongelijk speelveld, maakt de selectie beter navolgbaar, en voorkomt onnodig meerwerk voor de uitschrijvende partij.
- Beoordelingscriteria liggen vast en worden gedurende de selectieprocedure niet aangepast.
- Ranking op basis van omvang/ aantal referenties, mate van financieel/ economische draagkracht of het aantal medewerkers, voldoet niet aan de proportionaliteitsvereisten voor selectiecriteria.

- Waardeer kwaliteit met de durf om voldoende onderscheidend punten toe te kennen. Gebruik hiervoor een bandbreedte of schaal, zoals 1-10 of 1-5, en gebruik de volledige breedte van de schaal. Een uitmuntend en onderscheidend plan kan een maximale score worden toegekend, in plaats van dat alle plannen een geëgaliseerde voldoende krijgen.
- Weeg bij gunning de kwaliteitsaspecten zwaarwegend serieus mee. De BNA bepleit een minimale waardering van 70% voor in de opdracht benoemde kwaliteitsaspecten als bruikbaarheid, inpassing in de omgeving, toekomstbestendigheid en haalbaarheid. In het geval de opdrachtgever het onderscheidend vermogen van integrale kwaliteit als doorslaggevend criterium benoemt, ligt een hoger percentage voor de hand.

8.3 Terugkoppeling en lerend karakter

Gedegen terugkoppeling zorgt voor een betere toekomst:

- Schrijf een helder gemotiveerde gunningsbeslissing met afdoende inzage in de andere aanbiedingen. Een gegronde en gemotiveerde toelichting voorkomt onnodige discussie met mogelijke bijbehorende geschillen. ¹⁰
- Draag bij aan het creëren van een leereffect over de gelopen procedure, door open communicatie en door bij te dragen aan evaluaties.
- Overweeg publicatie van de indieningen en beoordeling. Dit vraagt communicatie met de indienende partijen vooraf. Publicatie draagt bij aan het lerend karakter van aanbestedingen en helpt de aanbestedingscultuur verbeteren.

9 Samen gericht op de toekomst

De BNA nodigt aanbestedende partijen uit om de in deze handreiking geschetste uitgangspunten actief te betrekken bij iedere architectenselectie. Door samen te werken vanuit wederzijds begrip en duidelijke kaders ontstaat ruimte voor de volle meerwaarde van architecten. Dat komt niet alleen de bureaus ten goede, maar vooral de kwaliteit van de gebouwde omgeving en het maatschappelijk resultaat van projecten.

| Samen maken opdrachtgevers en architecten het verschil.

BNA

Koninklijke Bond
van Nederlandse
Architectenbureaus

bna.nl

